

Broszura #3

Świadomie kształtuj swoje życie

ZARZĄDZAJ SWOJĄ PRZYSZŁOŚCIĄ: OSZCZĘDNOŚCI, INWESTYCJE, ZADŁUŻENIE

 ANGLE

www.angle-cerp.carloalberto.org

Niniejsza broszura jest trzecią z serii pięciu broszur mających na celu poprawę znajomości zagadnień ekonomicznych i finansowych wśród młodzieży. Wiedza ekonomiczna i finansowa to podstawowa wiedza, którą można nabyć na wczesnym etapie życia, aby indywidualne decyzje finansowe były bardziej świadome i skuteczne. Dotyczy to w szczególności decyzji, które mają długofalowe konsekwencje i wymagają myślenia w kategoriach przebiegu całego życia jednostki. Choć pięć broszur jest ze sobą powiązanych i odwołuje się do siebie nawzajem, każdą z nich można czytać niezależnie od pozostałych.

Pierwsza broszura z tej serii zawiera ogólne wprowadzenie do pojęć niezbędnych do podejmowania decyzji finansowych w cyklu życia. Pozostałe cztery publikacje omawiają najważniejsze decyzje ekonomiczne istotne na różnych etapach przebiegu życia. Druga broszura dotyczy wyborów edukacyjnych, takich jak decyzja o tym, kiedy zakończyć naukę i wejść na rynek pracy lub ile wysiłku zainwestować w edukację. Broszura nr 3 (niniejsza) dotyczy ekonomii oszczędzania i pożyczania oraz tego, co zrobić z zaoszczędzonymi pieniędzmi. W broszurze nr 4 omówiono wiele aspektów jednej z najważniejszych decyzji finansowych w życiu człowieka - finansowania zakupu własnego domu. Wreszcie Broszura nr 5 dotyczy emerytury i zabezpieczenia finansowego na okres przejściu na emeryturę.

Te pięć broszur stanowi część projektu "Gra zespołowa na rzecz edukacji przez całe życie" („A network game for lifecycle education" - ANGLE), finansowanego w ramach programu Erasmus+ Unii Europejskiej. Projekt ten ma na celu promowanie i pogłębianie wiedzy finansowej i ekonomicznej wśród młodszych pokoleń Europejczyków. Przyjęto w nim perspektywę przebiegu życia, aby pomóc młodym ludziom spojrzeć w dłuższym horyzoncie czasowym i zastanowić się nad przyszłymi konsekwencjami podejmowanych przez nich decyzji. Oprócz publikacji, w projekcie ANGLE powstała gra planszowa, która pomaga młodym ludziom doskonalić umiejętności finansowe i ekonomiczne poprzez aktywne zaangażowanie i udział w niej. Lektura broszur jest doskonałym przygotowaniem do gry. Jednak także dla czytelników, którzy nie grają w grę, broszury pomagają zwiększyć świadomość i umiejętności podejmowania ważnych decyzji ekonomicznych i finansowych.

Broszura została przygotowana przez pracowników **Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie**:

Joannę Rutecką-Górę, Sonię Buchholtz oraz Łukasza Kurowskiego.

Opublikowano przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej – program **Erasmus+**.

Więcej informacji: <https://www.carloalberto.org/angle-cerp-carloalberto/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Broszura 3

ZARZĄDZAJ SWOJĄ PRZYSZŁOŚCIĄ: Oszczędności, inwestycje, zadłużenie

W trakcie życia, wysokość Twoich dochodów i wydatków podlega zmianom. W okresie młodości, potrzeby i wydatki mogą być wyższe niż twoje dochody. Otrzymujesz więc środki od swojej rodziny lub decydujesz się na zaciągnięcie pożyczki w celu sfinansowania zakupu potrzebnych produktów lub usługi. Gdy

mieszkaś z rodzicami, zapewniają Ci miejsce pobytu, jedzenie i ubranie. Następnie, wraz z upływem lat podejmujesz pracę i zaczynasz zarabiać. Twoje dochody rosną i przewyższają konsumpcję, co stwarza przestrzeń do oszczędzania. Bez względu na to, jaki jest początkowy stan twojego majątku, sytuacja finansowa w ciągu całego życia zależy od decyzji dotyczących wydawania i oszczędzania pieniędzy. Decyzje te mogą się jednak różnić w zależności od indywidualnych cech i preferencji.

Celem tej broszury jest przeprowadzenie przez podstawy zarządzania budżetem osobistym, oszczędzania i zadłużania. Będziemy śledzić wybory, przed którymi stanęła Agnieszka w różnych momentach swojego życia.

1. RÓŻNE ŚCIEŻKI ŻYCIOWE

Kiedy Agnieszka po wielu latach wzięła udział w spotkaniu klasowym w swojej byłej szkole średniej, okazało się, że jej koleżanki i koledzy z klasy mają bardzo różne zawody: pracownicy administracyjni, kucharz, dostawca, lekarz, inżynierowie, pielęgniarka, sprzedawca, nauczyciel i doradca biznesowy. Pomimo tych różnic, okazało się, że wszyscy działali według tego samego ogólnego schematu: w pewnym momencie swojego życia weszli na rynek pracy i rozpoczęli pracę zarobkową, która była przerywana okresami bezrobocia, rodzicielstwa, obowiązków opiekuńczych, choroby itd. W określonym czasie zdecydowali się przejść na emeryturę, co oznaczało wyjście z rynku pracy i finansowanie swoich potrzeb z emerytury i oszczędności.

Koleżanki i koledzy z klasy zdecydowali się obrać taki kierunek, ponieważ nikt z nich nie był na tyle zamożny, by nie musieć pracować. Praca zarobkowa jest na całym świecie głównym źródłem dochodu

ludzi. Nie oznacza to jednak, że jest ona zawsze wystarczająca. Niestety, skala potrzeb gospodarstw domowych rzadko idzie w parze z wysokością dochodów. Wiele trudnych sytuacji wynika z faktu, że ludzie nie pracują i nie są w stanie zaspokoić swoich bieżących potrzeb. Dlatego ciężka choroba ojca Damiana czy brak pracy Matyldy stały się dla ich rodzin bardzo dużym obciążeniem finansowym, a transfery socjalne z ledwością wystarczały.

Na szczęście rodziców Agnieszki nie spotkała podobna sytuacja, ale pamiętała czas, kiedy była nastolatką. Jej rodzice postanowili wesprzeć jedną z siostr ojca, której spłonął dom. Z ulgą stwierdzili, że kwota przeznaczona na rodzinne wakacje będzie wystarczająca. W efekcie w tamtym roku spędzili wszyscy wakacje u babci. Agnieszka czasami zauważała, że sprawy mogłyby potoczyć się znacznie gorzej, gdyby nie mieli swoich oszczędności.

Oszczędności są bardzo przydatne. Nawet jeśli nie jesteś w stanie pokryć wydatków z bieżących dochodów, dzięki oszczędnościom możesz pokryć pozostałą część. W ten sposób konsumpcja przebiega w sposób płynny tzn. nie ma potrzeby gwałtownego jej ograniczania (np. poprzez nadmierne ograniczenie jedzenia, niekupowanie niezbędnych leków, opóźnienia w

OSZCZĘDNOŚCI

Oszczędności powstają wtedy, gdy nie wydajemy wszystkiego, co zarabiamy. Jest to dodatnia różnica pomiędzy naszymi dochodami a wydatkami. Osoby bardziej zamożne mogą również oszczędzać poprzez kumulowanie zysków osiągniętych z posiadanego majątku (oszczędzanie pasywne).

splacie rachunków za media), w momencie, gdy potrzeby wzrosną lub dochody staną się na jakiś czas niewystarczające. Jak więc gromadzić oszczędności? W większości przypadków po prostu nie wydajac wszystkiego, co zarabiamy. Oszczędności w każdym okresie można powiększać, zarabiając więcej, wydajac mniej lub jedno i drugie. W każdym okresie, w którym odnotowujemy nadwyżkę dochodów nad wydatkami, nasze oszczędności kumulują się.

Jednak łatwiej powiedzieć niż zrobić. Pieniądze nie spadają przecież z nieba. Często oszczędności są efektem rozsądnego gospodarowania domowym budżetem. Z jednej strony wynikają one z uważnej analizy wydatków, powstrzymywania się od zbędnych zakupów i szukania tańszych zamienników, z drugiej zaś ze zwiększenia dochodów w efekcie awansu zawodowego oraz inwestycji w wykształcenie. Oszczędzanie oznacza jednak najczęściej powstrzymywanie się od nadmiernej konsumpcji. W rzadkich przypadkach np. osób zamożnych, oszczędzanie odbywa się również poprzez kumulowanie zysków z posiadanego majątku.

Gdy rodzice Agnieszki stali się bardziej zamożni, mogli sobie pozwolić na więcej rzeczy - jednak nadal oszczędzali, a oszczędzanie na starość stało się ich priorytetem. Historia jej rodziny potwierdziła wnioski płynące z ogólnych danych statystycznych: starsze kobiety miały tylko pracę krawcowej,

podczas gdy młodsze kobiety, mimo że były aktywne zawodowo, to miały więcej przerw w karierze niż mężczyźni, co oznaczało niższe świadczenia emerytalne. Jednocześnie kobiety zazwyczaj żyją dłużej niż mężczyźni. Kiedy umiera mąż, wdowy często nie mogą sobie pozwolić na kupno drogich rzeczy, nawet z przysługującej im renty rodzinnej.

Maria, koleżanka Agnieszki podzieliła się informacją, że po śmierci męża, musiała znacznie obniżyć poziom życia. Teraz w wieku dziewięćdziesięciu lat, matka Agnieszki, również musiała otrzymywać wsparcie finansowe od swoich dzieci. Taka sytuacja byłaby szczególnie uciążliwa w sytuacji posiadania jednego dziecka, kiedy obowiązek wsparcia finansowego spoczywa tylko na jednej osobie. Po spotkaniu z byłymi koleżankami i kolegami z klasy, Agnieszka była jeszcze bardziej przekonana o konieczności oszczędzania w celu uzupełnienia środków otrzymywanych z emerytury (więcej na ten temat, patrz broszura 5).

2. Podstawowe zasady zarządzania budżetem osobistym

Agnieszka pamiętała o rozważnym podejściu swoich rodziców do zarządzania budżetem domowym. Wiedziała jednocześnie, że ona również potrzebuje dobrego planowania finansowego i zarządzania budżetem osobistym, aby być w dobrej „kondycji finansowej” bez względu na wiek. Na szczęście, obserwując rodziców i będąc zaangażowana w zarządzanie budżetem domowym od wczesnego dzieciństwa, nauczyła się już kilku kluczowych zasad. Swoją pierwszą skarbonkę otrzymała w wieku trzech lat, zaczęła więc oszczędzać na słodycze i zabawki sprzedawane w pobliskim sklepie. Z czasem zrozumiała, że nawet małe kwoty, jeśli są regularnie odkładane, mogą przynieść znaczne oszczędności.

Nauczyła się również, że jeśli chcemy wytrwać w naszych dążeniach do osiągnięcia planów finansowych, muszą być one tworzone w sposób zgodny z zasadą **SMART**. Musimy oszczędzać na coś,

CELE SMART

Cele finansowe zgodnie z zasadą SMART są:

S, ang. *specific* (specyficzny, dokładnie określony)

M, ang. *measurable* (mierzalny)

A, ang. *achievable* (osiągalny)

R, ang. *relevant* (istotny)

T, ang. *time-bound* (określony w czasie)

co jest dla nas naprawdę istotne (ang. *relevant*) i osiągalne (ang. *achievable*). Ponadto cel finansowy powinien być dokładnie określony (ang. *specific* - np. dwutygodniowe wakacje w Azji, czy nowy rower), mierzalny (ang. *measurable*, np. 10 000 zł) i ograniczony czasowo (ang. *time-bound*). W przeciwnym razie bardzo trudno jest osiągnąć zaplanowany cel i nie zniechęcać się nawet do krótko- czy średnioterminowych celów oszczędnościowych.

Agnieszka wiedziała, że skuteczne planowanie finansowe i oszczędzanie nie mogą być realizowane bez wiedzy nt. wysokości własnych całkowitych dochodów i wydatków. Wymagają one również

sumiennego zarządzania budżetem domowym, w przeciwnym razie pieniądze „przeciekają przez palce”, jak to miało miejsce w przypadku wielu Jej przyjaciół. Zarabiali znacznie więcej niż ona, ale nigdy nie potrafili odłożyć pieniędzy na „czarną godzinę”. Ich wydatki rosły wraz z ich dochodami, co oznaczało, że im więcej zarabiali, tym więcej wydawali. Agnieszka zastanawiała się, dlaczego znajomi spędzają więcej czasu planując swoje jednodniowe ferie, niż ich osobisty dobrobyt finansowy. Próbowała nauczyć swoją najlepszą przyjaciółkę Elizę, jak ograniczyć wydatki i zacząć gromadzić dodatkowy fundusz buforowy („poduszkę bezpieczeństwa”). Musiała przekonać Elizę, żeby dokładnie analizowała swoje koszty i spisywała wszystkie przychody i wydatki w danym okresie, co nie było łatwe.

Pierwsze kroki w zarządzaniu budżetem osobistym

1. Zapisuj **wszystkie środki, które zarabiasz i wydajesz**. Rób to co najmniej raz w tygodniu, zapisując kwoty w arkuszu kalkulacyjnym lub po prostu na kartce papieru. Rób to bez zbędnego osądzania.
2. **Pogrupuj** swoje wpływy i wypływy. Kluczowymi grupami mogą być na przykład: mieszkanie/akademik, jedzenie, ubrania, koszty transportu, rozrywka, opieka nad dziećmi, prezenty, spłaty długów i oszczędności. Sporządź osobisty zestaw ważnych grup wydatków. Sprawdź, czy wydatki te pokrywane są przez twój całkowity dochód.
3. Zastanów się, **jaki jest udział kolejnych grup wydatków w twoich całkowitych wydatkach**. Czy czujesz się z tym komfortowo? Może chciałbyś ograniczyć niektóre koszty i stworzyć miejsce na dodatkowe oszczędności?
4. **Dokonaj zmian w swoim budżecie**. Przekieruj swoje wydatki i przeznaczaj pieniądze na to, na czym ci naprawdę zależy. Jako zasadę przyjmij, że spodziewane miesięczne wydatki (regularne wydatki) powinny stanowić nie więcej niż 70% twojego dochodu po opodatkowaniu.
5. Pozostałą część środków powinna być gromadzona na pokrycie większych wydatków w krótkim, średnim i długim okresie. Zbierz fundusz na **nagłe i nieregularne wydatki** (10%, np. na wakacje oraz ubezpieczenie i naprawy samochodu), **bufor oszczędności** na trudne dni (10%, np. na okres bezrobocia) oraz oszczędności na **okres starości** (10%).
6. **Postaraj się zrealizować zaplanowany budżet**. To naturalne, że w pierwszych miesiącach nie będzie się on „domykał”. W razie potrzeby regularnie go koryguj. Po kilku miesiącach zauważysz, że pieniądze już nie przeciekają Ci przez palce.

Pokrycie nieregularnych lub niespodziewanych wydatków jest jednym z powodów, dla których ludzie oszczędzają, ale jest też kilka innych. Ludzie mogą oszczędzać na duże zakupy, takie jak samochód czy dom. Jeśli chcemy kupić dom, zwykle musimy wpłacić wkład własny przed zaciągnięciem kredytu hipotecznego (patrz broszura 4). Późniejsze urządzenie nowego domu może również okazać się wyzwaniem finansowym. Możliwości dużego zakupu zależą od sumy zgromadzonych przez nas krótko- i średnioterminowych oszczędności. Te jednak, jeśli jesteśmy młodzi lub zaczęliśmy oszczędzać zaledwie kilka miesięcy wcześniej, mogą okazać się niewystarczające. Posiadanie oszczędności jest również niezbędne do sfinansowania planowanych okresów braku zatrudnienia, takich jak „gap year”

(rok przerwy w edukacji przed rozpoczęciem studiów), podczas których możemy podróżować lub zdobywać doświadczenie życiowe.

3. Kiedy twoje oszczędności są niewystarczające do sfinansowania większych zakupów

W wieku 24 lat Agnieszka zaczęła pracować w małej firmie. Dużą część pracy wykonywała zdalnie z wynajmowanego przez siebie mieszkania. Jej stary komputer często się psuł, uniemożliwiając jej efektywne wykonywanie zadań, przez co musiała przeznaczać swoje środki na naprawy w serwisie komputerowym. W końcu zdecydowała się na wymianę starego komputera na nowy. Jednak jej zgromadzone dotychczas oszczędności nie wystarczyły na zakup nowego komputera, który spełniałby jej oczekiwania. Dlatego zdecydowała się zaciągnąć kredyt w wysokości 1000 złotych. To była pierwsza decyzja Agnieszki o podjęciu jakiegokolwiek zobowiązania finansowego. Zanim poszła do banku, dokładnie sprawdziła, jakie decyzje musi podjąć, aby zawrzeć umowę kredytową. Zadzwoiła więc do swojej przyjaciółki Soni, która rok temu wzięła kredyt na zakup komputera. Koleżanka poradziła jej, aby zapoznała się z ofertami banków, w których można znaleźć informacje o konstrukcji miesięcznych rat kredytu, możliwych formach spłaty kredytu oraz dodatkowych opłatach pobieranych przez bank.

Składowe i cechy raty kredytu

W tej ramce poznasz składniki raty kredytu, rodzaje harmonogramów spłat kredytu, rodzaje oprocentowania oraz najważniejsze opłaty, które bank pobiera w momencie udzielania kredytu.

Całkowita rata = Część kapitałowa raty + Część odsetkowa raty

Część kapitałowa raty: Kwota przeznaczona na spłatę części zaciągniętego kredytu.

Część odsetkowa raty: Część odsetkowa stanowi wynagrodzenie dla banku. Oblicza się ją jako iloczyn oprocentowania kredytu i kwoty kredytu pozostającej do spłaty w danym miesiącu.

Harmonogram spłat kredytu może być skonstruowany w zależności od różnych rodzajów rat:

1. Równe całkowite miesięczne raty.
2. Równe raty kapitałowe (co oznacza malejące całkowite miesięczne raty).
3. Raty balonowe (gdzie największa część kredytu spłacana jest w ostatniej racie).

Poniżej przedstawiono przykładowe **harmonogramy spłat kredytu** dla łącznej kwoty kredytu w wysokości 1000 złotych z roczną stopą oprocentowania 2%. Kredyt spłacany jest w czterech kwartalnych ratach (dla kwartalnych rat kredytu kwartalne oprocentowanie wynosi $2\%/4 = 0,5\%$).

Harmonogram dla równych całkowitych rat kredytu				
	Kwota pozostała do spłaty	Część kapitałowa	Część odsetkowa	Całkowita rata kwartalna
1	1 000	248,13	5	253,13
2	751,87	249,37	3,76	253,13
3	502,49	250,62	2,51	253,13
4	251,87	251,87	1,26	253,13

Harmonogram dla równej części kapitałowej kredytu				
	Kwota pozostała do spłaty	Część kapitałowa	Część odsetkowa	Całkowita rata kwartalna
1	1 000	250	5	255
2	750	250	3,75	253,75
3	500	250	2,50	252,50
4	250	250	1,25	251,25

Harmonogram dla spłaty „balonowej”				
	Kwota pozostała do spłaty	Część kapitałowa	Część odsetkowa	Całkowita rata kwartalna
1	1 000	50	5	55
2	950	60	4,75	64,75
3	890	70	4,45	74,45
4	820	820	4,10	824,10

Rodzaje oprocentowania kredytów

Oprocentowanie kredytu może być **stałe** (niezmienne w danym okresie spłaty kredytu) lub **zmienne** (oprocentowanie kredytu zmienia się w zależności od rynkowych stóp procentowych), na które wpływ mają głównie decyzje banku centralnego i sytuacja na rynku międzybankowym. Decyzja banku centralnego o podwyższeniu oficjalnych stóp procentowych powoduje ostatecznie podwyższenie kwoty odsetek wchodzących w skład raty kredytu, a decyzja o obniżeniu oficjalnej stopy procentowej powoduje jej obniżenie. Częstotliwość zmian stóp procentowych jest różna w poszczególnych krajach, w zależności od polityki banku centralnego i warunków makroekonomicznych oraz poziomu inflacji. Dla przykładu, w latach 2010-2020 Europejski Bank Centralny podjął 12 decyzji o zmianie oficjalnej stopy procentowej.

Część odsetkowa raty kredytu spłacany jest okresowo, zgodnie z harmonogramem spłat. Z kolei opłaty dodatkowe są płacone jednorazowo, a ich wysokość często zwiększa kwotę kredytu. Przykłady opłat dodatkowych, które mogą być pobierane przez instytucję finansową to:

Opłaty manipulacyjne - opłaty, które pokrywają koszty administracyjne związane z obsługą kredytu.

Opłaty weryfikacyjne - przed podjęciem ostatecznej decyzji o przyznaniu kredytu bank musi sprawdzić (czasami za pośrednictwem zewnętrznej agencji) twoją zdolność kredytową. Koszt ten jest traktowany jako opłata weryfikacyjna.

Opłaty za opóźnienia w spłacie lub wcześniejszą spłatę - w przypadku opóźnień w spłacie kredytu lub wcześniejszej spłaty bank może naliczyć dodatkowe opłaty.

Znając swoje preferencje kredytowe, Agnieszka udała się do banku. W rozmowie z konsultantem, otrzymała informacje o warunkach przyznania kredytu i harmonogramie jego spłat. Jednak Agnieszka musiała przynieść kilka dokumentów do banku, w tym oświadczenie o dochodach od pracodawcy. W ten sposób bank może zweryfikować **zdolność kredytową** Andrei. Zakup nowego komputera musiał zostać odłożony, ponieważ Agnieszka musiała na początku przygotować wszystkie dokumenty wskazane przez konsultanta.

ZDOLNOŚĆ KREDYTOWA

Podejmując decyzję o przyznaniu kredytu, bank ocenia zdolność kredytową klienta, czyli zdolność do terminowego regulowania zobowiązań. Przy ocenie zdolności kredytowej bank bierze pod uwagę m.in. dochody klienta, aktualne zadłużenie, koszty utrzymania itp.

W drodze do domu Agnieszka zauważyła reklamę **firmy pożyczkowej** oferującej pożyczki konsumenckie w kilka minut (tzw. chwilówki). Postanowiła sprawdzić warunki pożyczki oferowanej

FIRMA POŻYCZKOWA

Firma pożyczkowa to niebankowa instytucja zajmująca się głównie udzielaniem konsumentom pożyczek osobistych. Instytucje te są znacznie mniej regulowane niż banki, co czyni je atrakcyjnymi dla klientów, którzy mają trudności z uzyskaniem kredytu w banku (np. ze względu na zbyt niską zdolność kredytową). Jednakże wyższe ryzyko braku spłaty pożyczki sprawia, że firma pożyczkowa może pobierać wyższe opłaty za świadczone przez siebie usługi niż banki.

przez tę instytucję. Pracownik tej instytucji przedstawił jej bardzo interesującą ofertę: oprocentowanie pożyczki wynosiło 4% (konsultant bankowy oferował 5%). Co więcej, okazało się, że Agnieszka może otrzymać 1 000 złotych wkrótce po podpisaniu umowy kredytowej. Konsultant firmy pożyczkowej potrzebował tylko podstawowych danych, które widniały na jej dowodzie osobistym. Analizując

harmonogram spłat, Agnieszka zauważyła jednak, że miesięczna rata pożyczki w firmie pożyczkowej była znacznie wyższa niż ta oferowana przez bank. Była zaskoczona, ponieważ, porównując oprocentowanie, kredyt bankowy powinien wiązać się z wyższymi ratami spłat.

Warunki dla kredytu w wysokości 1000 zł w banku oraz pożyczki w firmie pożyczkowej

Ćwiczenie Potrzebujesz pożyczyć kwotę 1000zł. Oferta której instytucji będzie dla ciebie korzystniejsza, biorąc pod uwagę poniższe cechy?

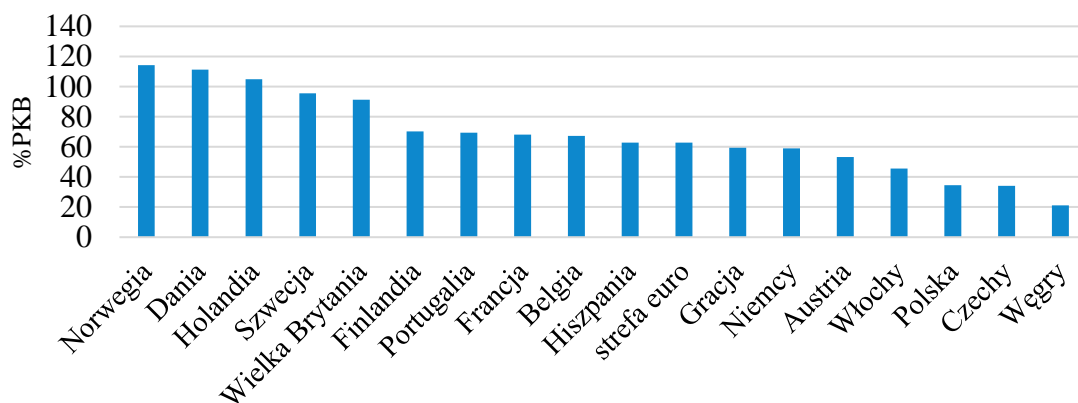
	Bank	Firma pożyczkowa
Stopa stała	5%	4%
Liczba rat	12	12
Rodzaj harmonogramu spłaty	Równe raty całkowite	Równe raty całkowite
Miesięczna całkowita rata kredytu/pożyczki	85,61	93,66
RRSO	5,12%	26,96%

Odpowiedź Przy porównywaniu ofert kredytowych należy zwrócić szczególną uwagę na **rzeczywistą roczną stopę oprocentowania (RRSO)**. Jest to roczna stopa procentowa obejmująca wszystkie koszty, jakie klient musi ponieść w związku z kredytem. RRSO jest obliczana przy określaniu warunków każdego rodzaju kredytu, od kredytów hipotecznych i samochodowych po karty kredytowe. Ogólnie rzecz biorąc, RRSO jest procentem, który wyraża liczbową kwotę płaconą rocznie przez klienta za pożyczone pieniądze (wliczając wszystkie dodatkowe koszty związane z daną pożyczką lub kredytem). W tym przykładzie z porównania RRSO wynika, że bank ma korzystniejszą ofertę.

Agnieszka postanowiła więc poświęcić czas, aby dokładnie przeczytać warunki pożyczki oferowanej przez firmę pożyczkową. Zauważyła kilka bardzo ważnych informacji napisanych na końcu oferty: *w celu udostępnienia środków klientowi, instytucja pobiera 10% opłaty manipulacyjnej, której wysokość jest dodawana do kwoty pożyczki*. Agnieszka porównała rzeczywistą roczną stopę oprocentowania (RRSO) w ofertach kredytu w banku i pożyczki w firmie pożyczkowej. Dowiedziała się z kampanii edukacyjnej w telewizji, że RRSO będzie dokładnie wskazywać, która oferta jest bardziej korzystna. Po porównaniu RRSO, okazało się, że opłaty manipulacyjne firmy pożyczkowej były tak wysokie, że oferta banku okazała się znacznie korzystniejsza. Agnieszka zdecydowała ostatecznie poświęcić czas na zebranie odpowiednich dokumentów i skorzystanie z korzystniejszej oferty banku.

Rysunek 1 Zadłużenie gospodarstw domowych w poszczególnych krajach

W niektórych krajach w I kwartale 2021 r. zadłużenie gospodarstw domowych w relacji do PKB przekraczało 100% (Norwegia, Dania, Holandia), a w innych było poniżej 40% (Polska, Czechy, Węgry).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Banku Rozrachunków Międzynarodowych.

Posiadanie wysokiego poziomu zadłużenia wymaga od gospodarstw domowych wysokich umiejętności zarządzania finansami osobistymi. W przeciwnym razie nadmierne zadłużenie w połączeniu z niekorzystnymi warunkami gospodarczymi może zagrozić bezpieczeństwu finansowemu gospodarstw domowych, co będzie miało negatywne konsekwencje dla stabilności systemu finansowego.

Po zebraniu wszystkich dokumentów, Agnieszka zaciągnęła kredyt w banku i była zachwycona z możliwości zakupu nowego komputera. Jej dochody były wystarczające, aby regularnie spłacać miesięczne raty kredytu i spłaciła ją bez żadnych problemów w ciągu najbliższego roku. Mogła nawet spłacić kredyt wcześniej, ale nie skorzystała z tej możliwości, ponieważ przeczytała w umowie kredytu, że bank pobiera niewielką opłatę za wcześniejszą spłatę.

4. Zaciąganie kredytu samochodowego

Po trzech latach Agnieszka zebrała sporą sumę oszczędności i coraz częściej myślała o kupnie nowego samochodu. Jednak ceny samochodów były na tyle wysokie, że musiałyby zbierać oszczędności przez następne dwa lata, aby kupić samochód z własnych funduszy. Agnieszka często czytała o warunkach, które muszą być spełnione, aby otrzymać kredyt samochodowy. Od konsultanta bankowego

HISTORIA KREDYTOWA

Głównym czynnikiem decydującym o przyznaniu kredytu jest historia kredytowa klienta. Jest to informacja o tym, czy klient w przeszłości spłacał zobowiązania kredytowe. „Dobra” historia kredytowa oznacza, że klient w przeszłości regularnie spłacał swoje kredyty, co oznacza, że jest wiarygodnym dłużnikiem.

dowiedziała się, że przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu kredytu samochodowego bank bierze pod uwagę dochody klienta, jego wykształcenie, miejsce pracy, formę zatrudnienia i **historię kredytową**.

Ponieważ Agnieszka spłaciła wcześniejszy kredyt w terminie, bank ocenił ją jako wiarygodnego dłużnika. Była zatrudniona również na umowę o pracę na czas nieokreślony i posiadała wyższe wykształcenie. Przed

pójściem do banku, Agnieszka dokładnie przeanalizowała, ile pieniędzy będzie w stanie przeznaczyć na spłatę rat kredytu samochodowego. Kiedy poszła do banku, była przekonana, że spełnia wszystkie wymagania stawiane przez bank. Konsultant bankowy poinstruował ją, aby zastanowiła się nad preferowaną formą rat i rodzajem oprocentowania - stałe lub zmienne. Konsultant przekazał jej również broszurę informacyjną, w której przedstawiona została wysokość rat w zależności od okresu spłaty, kwoty kredytu i oprocentowania.

Miesięczne raty kredytu samochodowego

Zadanie Chciałbyś kupić samochód za 30 tys. złotych. Przeanalizowałeś swoje wydatki i wiesz, że jesteś w stanie przeznaczyć 300 zł miesięcznie na spłatę rat kredytu samochodowego. Jaki twoim zdaniem powinien być okres spłaty kredytu?

Poniżej przedstawiamy miesięczne raty kredytu (w złotych) w zależności od stopy procentowej, okresu spłaty i kwoty kredytu. Kredyt jest spłacany w równych miesięcznych ratach. Dodatkowo, opłaty manipulacyjna w wysokości 1,5% została dodana do kwoty kredytu.

Kredyt	Okres spłaty: 5 lat		
	2%	3%	4%
30 000	534	547	561
50 000	890	912	935
100 000	1 779	1 824	1 869

Kredyt	Okres spłaty: 10 lat		
	2%	3%	4%
30 000	280	294	308
50 000	467	490	514
100 000	934	980	1 028

Kredyt	Okres spłaty: 15 lat		
	2%	3%	4%
30 000	196	210	225
50 000	327	350	375
100 000	653	701	751

Odpowiedź Zgodnie z warunkami kredytu przedstawionymi w powyższych tabelach, jesteś w stanie pożyczyć 30 000 zł i spłacić kredyt w ciągu 10 lat. Jednak kwota 300 zł, którą zamierza przeznaczyć na miesięczną spłatę kredytu, może zostać przekroczona w przypadku wzrostu stóp procentowych do 4% (patrz kwota zaznaczona na czerwono w tabeli powyżej).

Kolejny wniosek: Przy dużych kwotach kredytu nawet niewielka zmiana oprocentowania np. o 1 punkt procentowy może znacząco wpłynąć na wysokość raty kredytu. Klient zaciągający kredyt ze zmienną stopą procentową powinien uwzględnić ewentualny wzrost stóp procentowych w swoim budżecie. Jest to szczególnie ważne przy kredytach długoterminowych, takich jak kredyt mieszkaniowy.

Po kilku dniach Agnieszka znalazła samochód, który odpowiadał jej preferencjom. Po sprawdzeniu zdolności kredytowej, bank udzielił jej kredytu na zakup samochodu. Wcześniej jednak Agnieszka musiała zdecydować o rodzaju oprocentowania kredytu. Była przygotowana zarówno na wzrost i spadek wysokości raty z powodu zmian stóp procentowych. Zdecydowała się więc na zmienną stopę procentową dla swojego kredytu. Miesięczna rata kredytu w wysokości 30 000 zł udzielonego na pięć lat i oprocentowanego stopą 3% wynosiła 547 zł.

Agnieszka rozważała też raty malejące, co pozwoliłoby jej na większe początkowe spłaty kredytu i przełożyłoby się ostatecznie na niższą sumę płaconych odsetek. Jednak Agnieszka nie chciała nadmiernie obciążać swojego budżetu pierwszymi wysokimi ratami. Ostatecznie zgodziła się na harmonogram spłat z równymi miesięcznymi ratami kredytu. Wysokość miesięcznej raty stanowiła 20% jej dochodu netto, co oznaczało, że bez problemu będzie w stanie spłacać kredyt.

Wraz z kredytem, bank zaoferował Agnieszce kartę kredytową z saldem 10 000 zł. Pamiętała, że jej przyjaciel używał karty kredytowej przez wiele lat i był zadowolony z jej posiadania. Dowiedziała się również, że wiele sklepów i stacji benzynowych zapewnia zniżki dla użytkowników kart kredytowych.

5. Korzystanie z karty kredytowej

Po zakupie samochodu, Agnieszka musiała zapłacić za jego ubezpieczenie. Słyszała, że firma ubezpieczeniowa przyznaje klientom zniżki przy płatności kartą kredytową. Postanowiła więc skorzystać ze środków dostępnych na karcie kredytowej. Wiedziała, że spłacenie długu na karcie kredytowej w ciągu najbliższych kilku dni nie będzie dla niej w żaden sposób kosztowne. Miała jednak tak wiele pilnych obowiązków, że zapomniała o dokonaniu spłaty w okresie bezodsetkowym. Na szczęście kwota odsetek naliczonych przez bank nie była wysoka, ponieważ ubezpieczenie kosztowało tylko 1200 złotych. Była to jednak dla niej nauczka, ponieważ w przypadku wyższych kwot kredytu na karcie, koszty i odsetki mogłyby być znacznie wyższe.

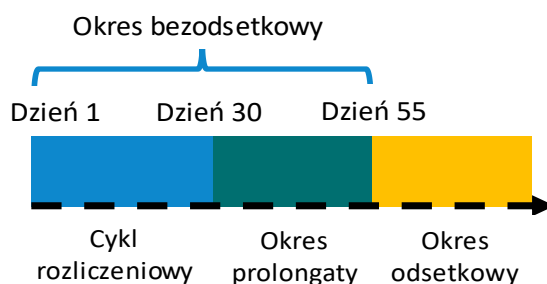
Agnieszka przypomniała sobie również przypadek swojej przyjaciółki, która zapłaciła 4000 zł za wycieczkę środkami dostępnymi na karcie kredytowej. W tej sytuacji, jej przyjaciółka miała ogromne problemy z jednorazową spłatą tak dużej kwoty i była zmuszona wziąć kolejną pożyczkę, aby spłacić

dług z karty kredytowej. Ponieważ spłata przyjaciółki Agnieszki nastąpiła po okresie bezodsetkowym, bank naliczył jej bardzo wysokie odsetki.

Karta kredytowa

W tej ramce poznasz zasady działania karty kredytowej. Zwróć szczególną uwagę na najważniejsze korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z karty kredytowej.

Karta kredytowa jest kartą płatniczą, której posiadanie wiąże się z przyznaniem przez bank limitu kredytowego. Posiadacz karty kredytowej może korzystać ze środków, które aktualnie nie znajdują się na rachunku do wysokości przyznanego przez bank limitu kredytowego.

Podstawowe okresy związane z rozliczeniami kart kredytowych są następujące:

Cykl rozliczeniowy: Jest to okres, w którym możemy korzystać ze środków z limitu kredytowego. Zazwyczaj trwa on miesiąc, a jego koniec zaznaczony jest w umowie o kartę kredytową.

Okres prolongaty: Po zakończeniu cyklu rozliczeniowego, bank podsumowuje wykorzystane środki i daje nam czas na uregulowanie zadłużenia. Okres ten będzie zależał od polityki banku, ale zazwyczaj trwa od 20 do 30 dni. W trakcie trwania cyklu rozliczeniowego i okresu prolongaty możemy korzystać z bezpłatnego kredytu udzielanego przez bank w ramach limitu dostępnego na karcie kredytowej.

Okres odsetkowy: Jeśli spłata środków wykorzystanych w cyklu rozliczeniowym nastąpi po okresie prolongaty, bank naliczy odsetki za okres od początku cyklu rozliczeniowego do dnia spłaty. Odsetki w tym przypadku są znacznie wyższe niż w przypadku kredytu mieszkaniowego czy kredytu gotówkowego.

Korzyści z posiadania karty kredytowej	Zagrożenia związane z niewłaściwym użytkowaniem karty kredytowej
<ul style="list-style-type: none"> - Karta kredytowa pozwala na korzystanie z bezpłatnego kredytu przez dany okres. - Nie trzeba mieć żadnych pieniędzy na koncie, aby płacić kartą kredytową. - Popularne sklepy oferują zniżki i promocje dla posiadaczy karty kredytowej. - Limit dostępny na karcie kredytowej jest odnawialny (po spłacie kredytu limit na karcie kredytowej wraca do pierwotnej wysokości). 	<ul style="list-style-type: none"> - Spłata kredytu po upływie okresu prolongaty wiąże się z naliczeniem wysokich odsetek. - Posiadanie karty kredytowej zmniejsza twoją zdolność kredytową przy staraniu się o kolejne kredyty. - Czasami banki wymagają spłaty minimalnej kwoty zadłużenia powyżej stopy wolnej od odsetek. W przeciwnym wypadku naliczone zostaną dodatkowe opłaty, a twoja karta zostanie zablokowana. - Spłata kredytu w ostatnim dniu okresu prolongaty może być rozliczona w okresie odsetkowym, co może skutkować naliczeniem niezamierzonych odsetek i opłat.

Główne wnioski: Karty kredytowe w Stanach Zjednoczonych są jednym z najszybciej rosnących rodzajów zadłużenia. W wielu przypadkach niewłaściwe korzystanie z karty kredytowej zagraża wpadnięciem w **pułapkę zadłużeniową** (polegającą na zaciąganiu nowych zobowiązań w celu spłacenia zadłużenia na karcie kredytowej). Aby uniknąć pułapki zadłużeniowej na karcie kredytowej, przestrzegaj poniższych zasad:

1. Aby pokryć nieplanowane zdarzenia (np. kosztowną naprawę samochodu), utrzymuj awaryjne oszczędności. Korzystanie z zadłużenia na karcie kredytowej w celu pokrycia niespodziewanych wydatków może spowodować spore kłopoty, ponieważ będziesz musiał spłacić duży dług w krótkim czasie.
2. Spłacaj cały swój dług na karcie kredytowej zamiast minimalnej kwoty wymaganej przez bank.
3. Zachowaj zdrowy rozsądek przy korzystaniu z wielu kart kredytowych (w szczególności nie spłacaj zadłużenia na karcie kredytowej inną kartą kredytową).

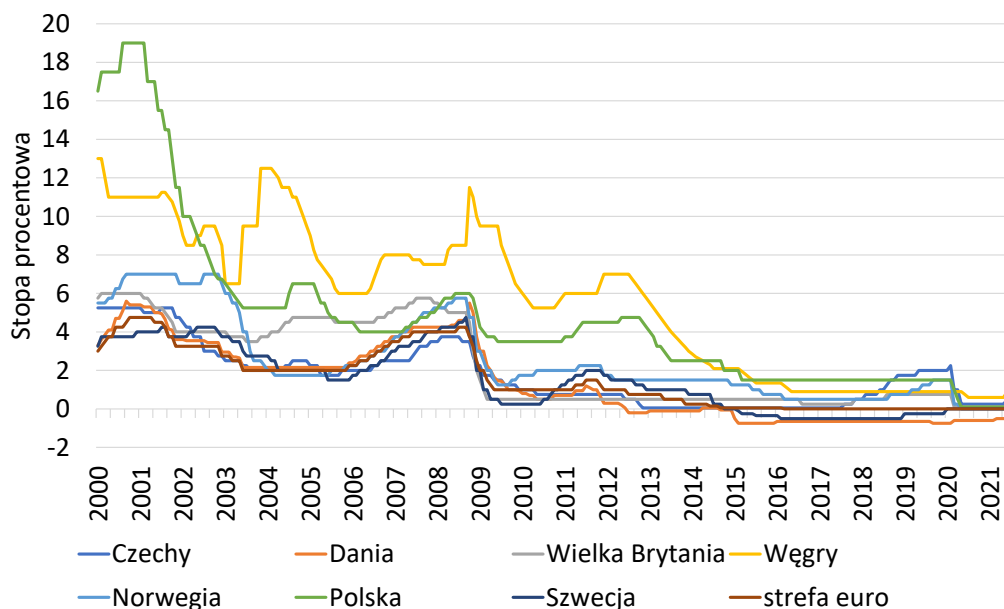
Po roku od zaciągnięcia przez Agnieszkę kredytu samochodowego, stopy procentowe wzrosły o jeden punkt procentowy. Agnieszka wiedziała, że spowoduje to wzrost części odsetkowej jej raty kredytu, ale nie przejmowała się, ponieważ wzrost o jeden punkt procentowy w jej opinii nie wpłynie istotnie na wysokość raty. Po kilku miesiącach Agnieszka otrzymała list z banku z nowym harmonogramem spłat. Dotychczas spłacała kredyt w miesięcznych ratach wynoszących 547 zł, a teraz jej rata według nowego harmonogramu, po decyzji o podwyżce stóp, wynosiła 558 zł. Oznaczało to, że jej rata wzrosła tylko o 11 zł, ale i tak było to ponad 1% więcej niż w porównaniu do wysokości wcześniejszej raty. Chociaż taka podwyżka nie była obciążeniem dla finansów Andrei, poświęciła chwilę, aby zrozumieć źródło tego wzrostu.

W broszurze, którą otrzymała od konsultanta, było wyraźnie pokazane, jak wzrośnie rata w przypadku danego wzrostu stopy procentowej. Znalazła tam też informację, że w przypadku dużych kwot kredytu (np. kredytów mieszkaniowych; więcej szczegółów znajduje się w broszurze nr 4) ten wzrost raty kredytu jest znaczny.

Doświadczenia z kredytem samochodowym i kartą kredytową nauczyły Agnieszkę, że korzystanie z usług finansowych wymaga odpowiedniej wiedzy na temat usług oferowanych przez banki i firmy pożyczkowe. Warto więc poświęcić czas na pogłębienie swojej wiedzy z zakresu finansów osobistych. Korzystanie z usług oferowanych przez sektor finansowy w odpowiedni i rozsądny sposób może przynieść wiele korzyści. Z drugiej strony, brak wiedzy finansowej lub nierozważne zachowanie może spowodować wpadnięcie konsumenta w pułapkę nadmiernego zadłużenia.

Rysunek 2 Czy kredyt bankowy o zerowym oprocentowaniu jest możliwy?

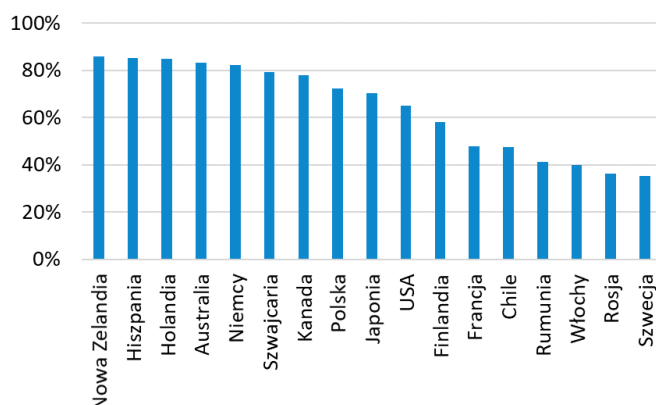
Banki centralne w ostatnich kilkunastu latach często obniżały stopy procentowe (patrz poniższy wykres). W niektórych krajach poziom stóp jest zerowy lub nawet ujemny. Niektóre banki oferują kredyty z zerowym oprocentowaniem. W tym przypadku klient musi zachować szczególną ostrożność, bo zerowe oprocentowanie nie oznacza zerowej RRSO. Banki zrekompensują zerowe oprocentowanie kredytu wysokimi opłatami dodatkowymi, na przykład kosztami ubezpieczenia lub opłatami manipulacyjnymi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Banku Rozrachunków Międzynarodowych.

Umiejętności finansowe jako globalny problem

Annamaria Lusardi i Olivia S. Mitchell stworzyły trzy pytania (nazwane jako *big three financial literacy questions*), które są wykorzystywane w wielu krajach do pomiaru umiejętności finansowych społeczeństwa. Pytania te zostały przedstawione w czasopiśmie pt. *Journal of Pension Economics and Finance* (2011) w artykule pt. "*Financial literacy around the world: An overview*". Poniżej przedstawiamy treść tych pytań, a obok każdego pytania podajemy procentowy udział prawidłowych odpowiedzi padających w kilku analizowanych krajach.

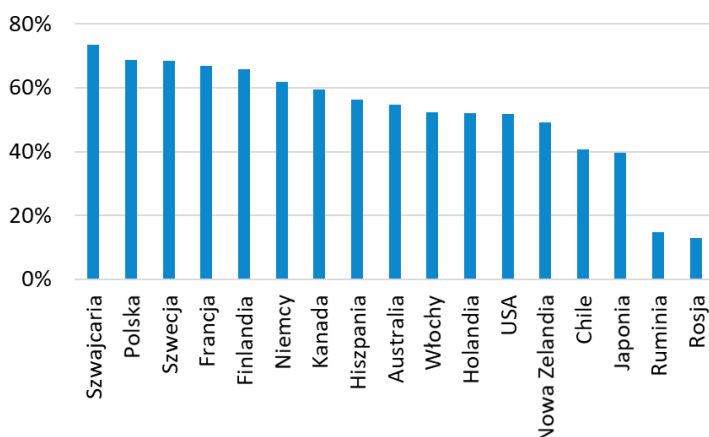
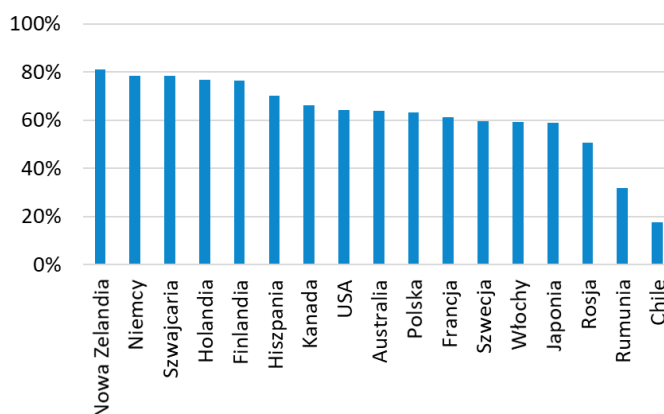

Procent składany: Załóżmy, że masz 100 zł na depozycie w banku. Depozyt oprocentowany jest 2% rocznie. Jaką kwotę otrzymasz po 5 latach oszczędności zakładając, że nie zerwiesz depozytu przez ten okres?

- Więcej niż 102 zł
- Dokładnie 102 zł
- Mniej niż 102 zł

Inflacja i oszczędności : Wyobraź sobie, że oprocentowanie depozytu wynosi 1% rocznie, a inflacja 2% rocznie. Po 1 roku oszczędzania, ile byłbyś w stanie kupić za środki z tego depozytu?

- a) Więcej niż dzisiaj
- b) Tyle samo co dzisiaj
- c) Mniej niż dzisiaj

Dywersyfikacja ryzyka : Czy zdanie: „Zakup akcji pojedynczej firmy zazwyczaj zapewnia bezpieczniejszy zwrot niż zakup akcji kilku firm z różnych sektorów działalności” jest prawdziwe?

- a) Prawdziwe
- b) Fałszywe

Badania w poszczególnych krajach były prowadzone w różnych okresach, od 2007 roku (dla Włoch) do 2020 roku (dla Polski). Liczebności prób wahają się od 500 (w przypadku Hiszpanii) do 14 463 (w przypadku Chile). Więcej informacji na temat tych badań można znaleźć w pracy Annamarii Lusardi i Olivii S. Mitchell pt. "The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence", opublikowanej w 2014 r. w *Journal of Economic Literature*.

Główne wnioski: Światowe badania weryfikujące umiejętności finansowe społeczeństwa wykazały, że niewystarczająca edukacja finansowa społeczeństwa jest globalnym i ważnym problemem. Odsetek poprawnych odpowiedzi jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych krajach. Przeciętnie największe braki w zakresie umiejętności finansowych stwierdza się w przypadku pytania o dywersyfikację ryzyka.

6. Zaczynj oszczędzać: im wcześniej tym lepiej

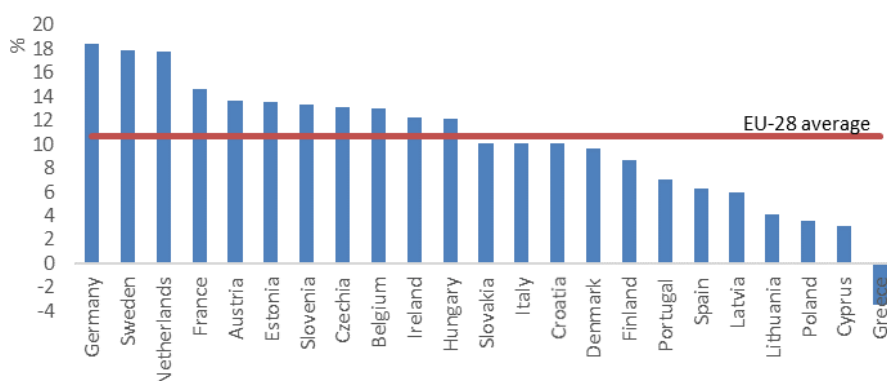
Agnieszka wiedziała, że opracowywanie solidnych planów finansowych i poczucie bezpieczeństwa finansowego nie są możliwe bez oszczędności. W efekcie zarządzała swoim osobistym budżetem ostrożnie i zdecydowała się pożyczać pieniądze tylko na naprawdę ważne potrzeby. Regularnie odkładała pieniądze, aby zbudować sobie fundusz na nagłe i nieregularne wydatki oraz bufor oszczędności. Miała świadomość, że bez względu na cele, lepiej zacząć oszczędzanie wcześniej. Kształtowanie właściwych nawyków jest jednym z powodów, ale co najważniejsze, nawet jeśli początkowo nadwyżka jest skromna, wczesne rozpoczęcie oznacza większe oszczędności.

Jeśli tylko oszczędzamy w banku, otrzymujemy wynagrodzenie za pożyczanie bankowi naszych pieniędzy. Wynagrodzenie to nazywane jest (nominalną) stopą procentową. Roczna stopa procentowa w wysokości 5% oznacza, że za każde zaoszczędzone 100 zł bank zapłaci nam po roku dodatkowe 5 zł. Jednak ludzie zazwyczaj oszczędzają przed dłuższy okres niż jeden rok. Każdy kolejny rok oszczędzania daje więcej, nie tylko ze względu na większą zaoszczędzoną kwotę, ale również dlatego, że to „odsetki się kumulują”. Ta cecha nazywana jest procentem składanym i zapewnia zaskakująco dobre wyniki w oszczędzaniu (zobacz również Broszurę 1).

Ile oszczędzają europejskie gospodarstwa domowe?

W tej ramce znajdziesz statystyki dotyczące stopy oszczędności gospodarstw domowych, czyli udziału dochodów gospodarstw domowych, które nie są wydawane. Średnio stopa oszczędności w UE-28 w 2019 r. wynosiła 10,7% i wahała się od 18,4% (Niemcy) do -3,5% (Grecja). Przypadek Grecji pokazuje, że gospodarstwa domowe mogą konsumować więcej niż zarabiają - dzięki wcześniejszym oszczędnościom - ale nie można tego robić w sposób trwały. Istnieje wiele powodów, dla których niektóre narody oszczędzają więcej niż inne, w tym poziom dochodów, aspiracje i normy kulturowe.

Rysunek 3 Stopy oszczędności gospodarstw domowych w 2019 roku (%)

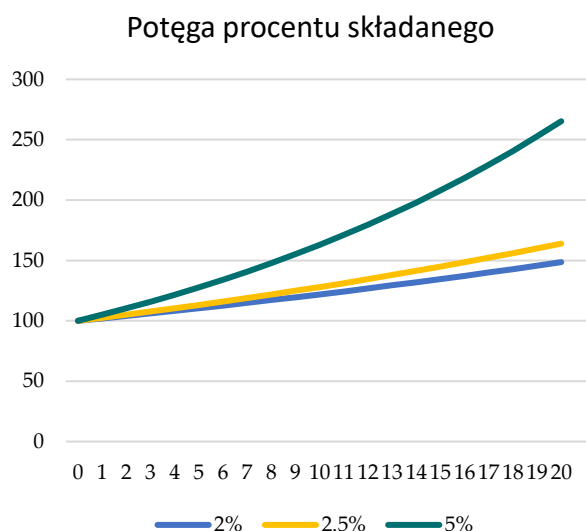
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Agnieszka miała okazję, aby sprawdzić to osobiście. Zupełnie zapomniała o koncie bankowym, które otworzył dla niej ojciec. W wieku 20 lat zostawiła tam 100 zł. Jej matka przypomniała jej o tym po 20 latach (patrz ramka o potędze procentu składanego). Kiedy Agnieszka sprawdziła swoje konto, okazało się, że przy stopie procentowej 2,5%, zarobiła 63,9 zł tylko dzięki procentowi składanemu. Gdyby stopa procentowa była nieco niższa (2%), ostateczna kwota wyniosłaby 48,6 zł.

Potęga procentu składanego

W tej ramce poznasz zasadę działania procentu składanego, a w szczególności dowiesz się, jak stopa procentowa wpływa na wysokość oszczędzanej kwoty i jak odsetki kumulują się w czasie.

Lata	Stopa procentowa		
	2%	2,5%	5%
1	102,0	102,5	105,0
2	104,0	105,1	110,3
3	106,1	107,7	115,8
4	108,2	110,4	121,6
5	110,4	113,1	127,6
6	112,6	116,0	134,0
7	114,9	118,9	140,7
8	117,2	121,8	147,7
9	119,5	124,9	155,1
10	121,9	128,0	162,9
11	124,3	131,2	171,0
12	126,8	134,5	179,6
13	129,4	137,9	188,6
14	131,9	141,3	198,0
15	134,6	144,8	207,9
16	137,3	148,5	218,3
17	140,0	152,2	229,2
18	142,8	156,0	240,7
19	145,7	159,9	252,7
20	148,6	<u>163,9</u>	265,3

Główne wnioski

1. Dla oszczędzających korzystna jest wyższa stopa procentowa. Przy wyborze pomiędzy kontami oszczędnościowymi, konto z oprocentowaniem 2,5% jest korzystniejsze niż konto z oprocentowaniem 2%, jeśli wszystkie inne warunki pozostają bez zmian. Dotyczy to oszczędzania na rok (przy oprocentowaniu 2,5% w porównaniu z 2,0%) i na 20 lat (suma zgromadzonych odsetek przy 2,5% jest wówczas o 15,3% wyższa niż przy 2%).

2. Przy oszczędzaniu dłuższym niż jeden rok, oprocentowanie nalicza się zarówno od kapitału początkowego, jak i od wcześniej wypracowanych odsetek. W efekcie 20 lat oszczędzania na koncie z oprocentowaniem 5% wiąże się z ponad dwukrotnie większymi odsetkami niż oszczędzanie na koncie z oprocentowaniem 2,5%. Pamiętaj także, że od odsetek potrąca się podatek od dochodów kapitałowych (tzw. podatek Belki).

7. Nominalne i realne stopy procentowe

Agnieszka wiedziała, że nie wszystko co zaoszczędziła pozwoli jej na zwiększenie przyszłej konsumpcji. Oszczędzamy, ale w tym samym czasie produkty i usługi, które zamierzamy kupić, stają się droższe. W ten sposób inflacja częściowo zmniejsza nasze bogactwo. Agnieszka pamięta początek lat 90-tych,

kiedy to Polska gospodarka zmagala się z wysoką inflacją. Pensja jej ojca było szybko wydawana na zakup różnych produktów, ponieważ **siła nabywcza** pieniędzy malała z każdym dniem.

Faktyczną wartość naszych oszczędności możemy oszacować odejmując stopę inflacji od stopy procentowej. Wynik ten nazywamy **realną stopą procentową** i pokazuje on, o ile stajemy się bardziej zamożni dzięki oszczędzaniu (w skali roku). Na koncie oszczędnościowym Agnieszka mogła uzyskać (nominalną) stopę procentową w wysokości 2,5%. W czasach niskiej inflacji (0,5%) było to całkiem atrakcyjne - roczna realna stopa procentowa wynosiła 2% (=2,5% - 0,5%). Jednak gdy inflacja wzrosła do 2,5%, nie było widać korzyści, ponieważ całe narastające odsetki były „konsumowane” przez rosnący poziom cen.

Agnieszce przyszło kiedyś do głowy, że skoro konto nie zarabia, to może czas wycofać pieniądze. Piotr, jej mąż, dokonał jednak rozsądnej kalkulacji. Trzymanie oszczędności „pod materacem” ma zerową nominalną stopę procentową, co w żaden sposób nie zabezpiecza przed inflacją. Wycofanie środków w takiej sytuacji w takiej sytuacji i utrzymywanie ich „pod materacem” byłoby jeszcze gorszym pomysłem. Musieli więc poszukać informacji o innych formach oszczędzania.

Nominalne i realne stopy procentowe

W tej ramce dowiesz się, jak inflacja wpływa na realną stopę procentową i dlaczego trzymanie oszczędności „pod materacem” nie jest optymalnym rozwiązaniem, szczególnie w czasach wysokiej inflacji.

	Stopa inflacji	0,5%	1,0%	2,0%	2,5%
Konto oszczędnościowe	Nominalna stopa procentowa	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
	Realna stopa procentowa	2,0%	1,5%	0,5%	0,0%
Oszczędności trzymane „pod materacem”	Nominalna stopa procentowa	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Realna stopa procentowa	-0,5%	-1,0%	-2,0%	-2,5%

Główne wnioski

1. Realną stopę procentową można w przybliżeniu określić jako różnicę między nominalną stopą procentową a stopą inflacji.
2. Zazwyczaj konta oszczędnościowe oferują dodatnie oprocentowanie nominalne. Trzymanie oszczędności „pod materacem” ma zawsze zerowe oprocentowanie nominalne. Oznacza to, że wycofanie oszczędności z konta oszczędnościowego nie czyni nas odpornymi na inflację.

8. Spraw, aby pieniądze pracowały dla Ciebie

Niewydawanie całych dochodów jest pierwszym elementem oszczędzania; innym bardzo ważnym elementem jest alokacja oszczędności pomiędzy różnymi instrumentami finansowymi. Innymi słowy, musimy sprawić, aby nasze oszczędności dla nas pracowały. Istnieje kilka zasad, których przestrzeganie będzie korzystne dla alokacji naszych środków.

Wiele zależy od naszego nastawienia wobec ryzyka. Niektórzy źle reagują na potencjalne straty i chcieliby unikać ryzyka tak bardzo, jak to tylko możliwe. Ich postawę nazywamy awersją do ryzyka. Zazwyczaj będą oni preferowali bezpieczne instrumenty finansowe, takie jak konta oszczędnościowe

lub **obligacje skarbowe i europejskie**. Agnieszka była jedną z tych osób. Jej rodzina żyła skromnie przez wiele lat. Wiele poświęciła, aby zwiększyć swój majątek, a myśl, że mogłaby stracić wszystko jest często dla niej przerażająca. Z kolei Jakub, szwagier Agnieszki jest ryzykantem i częściej inwestuje w **akcje**. Ryzykanci są gotowi ponieść straty, aby mieć szansę na duży zarobek, podczas gdy osoby unikające ryzyka są zadowolone z niskich, ale bardzo bezpiecznych zysków. Większość ludzi znajduje się gdzieś pomiędzy, ale bliżej im do osób unikających ryzyka.

OBLIGACJE SKARBOWE I AKCJE

Obligacje skarbowe i akcje należą do najpopularniejszych instrumentów finansowych, w które można inwestować. Różnią się one jednak znacznie pod względem cech i związanego z nimi ryzyka. Kiedy oszczędzający kupują obligacje skarbowe, pożyczają pieniądze Skarbowi Państwa i zazwyczaj otrzymują z góry znane odsetki. Państwa rzadko bankrutują, więc dochód oszczędzającego jest raczej pewny, ale niski. Akcjonariusz natomiast kupuje akcje firmy (i w ten sposób staje się właścicielem części firmy), a ich wartość zależy od przyszłych perspektyw rozwoju firmy, które są wysoce niepewne. Stopa zwrotu to dochód uzyskany z inwestycji w dany instrument.

Jeśli odsetki są wynagrodzeniem za pożyczenie bankowi naszych oszczędności, to przeciętnie wyższy zwrot oferowany jest w przypadku przeznaczenia ich na ryzykowne inwestycje, a niższy w przypadku inwestycji bezpieczniejszych. Jeśli instytucja oferuje bardzo wysokie realne oprocentowanie przy niskim ryzyku, to można oczekiwać, że będzie to oszustwo. Przekazywanie pieniędzy do nienadzorowanych i mało popularnych instytucji zazwyczaj kończy się dla inwestorów stratą, a odzyskanie pieniędzy może okazać się niezwykle trudne. Na szczęście Agnieszka i Piotr nie przekazali swoich oszczędności do takiej instytucji, częściowo z powodu awersji do ryzyka, a częściowo z powodu ich wiedzy finansowej.

Ale nawet w przypadku osób z awersją do ryzyka i renomowanych instytucji istnieją strategie pozwalające na przyzwoity zysk. Dywersyfikacja jest w tym przypadku jedną z najważniejszych zasad.

NISKIE STOPY PROCENTOWE I INWESTYCJE

W środowisku niskich stóp procentowych, zyskowność depozytów bankowych jest bardzo niska. W wielu przypadkach lokaty bankowe oferują zysk na poziomie 0%. W takim środowisku warto poszukać innych form inwestowania, np. w fundusze, które zapewnią większe zyski z inwestycji. W zależności od preferowanego poziomu ryzyka mogą to być obligacje skarbowe (o niskim poziomie ryzyka), nieruchomości, czy też inwestycje w jedną lub kilka akcji spółek prywatnych (o wyższym poziomie ryzyka).

Matka Agnieszki zwykła jej powtarzać, aby nie stawiała wszystkiego na jedną kartę. Z pewnością nie mówiła o inwestycjach finansowych, ale ta zasada obowiązuje i w tym w przypadku. Alokowanie wszystkich swoich zasobów w jeden ryzykowny instrument najprawdopodobniej doprowadzi albo do wysokich zysków, albo do wysokich strat. Z kolei alokacja środków w jeden bezpieczny instrument może prowadzić do niezadowalających zysków. Osoby mogą jednak

posiadać oba rodzaje aktywów, optymalizując alokację środków pomiędzy oczekiwanymi zyskami a bezpieczeństwem.

Agnieszka starała się kierować zasadą dywersyfikacji. Przeanalizowała sytuację swojego gospodarstwa domowego i doszła do wniosku, że podział posiadanych oszczędności na 25% akcji i 75% obligacji skarbowych będzie dla niej satysfakcjonujący. Dywersyfikacja powinna być również stosowana przy podejmowaniu decyzji w ramach jednego rodzaju instrumentu. Zakup akcji jednej spółki prawie zawsze będzie bardziej ryzykowną inwestycją niż zakup akcji wielu spółek.

Alokacja aktywów

W tej ramce porównamy różne portfele inwestycyjne i dowiemy się, dlaczego łączenie inwestycji w różne instrumenty finansowe może być korzystne dla zysków i bezpieczeństwa inwestycji.

Scenariusz	Portfolio				
	Akcje (100%)	Akcje (75%) + obligacje skarbowe (25%)	Akcje (50%) + obligacje skarbowe (50%)	Akcje (25%) + obligacje skarbowe (75%)	Obligacje skarbowe (100%)
Pozytywny	15,0%	12,0%	9,0%	6,0%	3,0%
Umiarkowany	7,5%	6,4%	5,3%	4,1%	3,0%
Negatywny	-15,0%	-10,5%	-6,0%	-1,5%	3,0%
Zmienność	Wysoka	Raczej wysoka	Średnia	Raczej niska	Niska

Główne wnioski

1. Istnieje wiele rodzajów instrumentów, w które można inwestować, przy czym akcje i obligacje skarbowe należą do najbardziej popularnych. Podczas gdy te pierwsze oferują wysokie ryzyko i potencjalnie wysokie zyski (lub znaczne straty), te drugie oferują niskie ryzyko i niskie zyski.

2. W naszym przykładzie, inwestując tylko w akcje, można osiągnąć 15% zysku, ale również 15% straty. Natomiast zainwestowanie całego kapitału w obligacje skarbowe daje pewny zysk na poziomie 3%, co może być niezadowalającym wynikiem. Rozwiązaniem może być stworzenie tzw. portfela inwestycyjnego składającego się z kombinacji różnego rodzaju instrumentów finansowych.

Proporcje między akcjami i obligacjami różnią się pomiędzy inwestorami. Optymalna proporcja zależy od nastawienia do ryzyka, a także od oczekiwanego okresu inwestycji, który zwykle idzie w parze z wiekiem. Młodzi ludzie mają długi horyzont inwestycyjny - nawet jeśli ich ryzykowna inwestycja się nie powiedzie, jest jeszcze dużo czasu na poprawę. Jeśli zbliżamy się do emerytury, szanse na to, że stopa zwrotu nie odbuduje się po dużej stracie, są dość wysokie (więcej na ten temat - patrz Broszura 5). Może się przecież zdarzyć, że tuż przed przejściem na emeryturę akcje znajdą się na niskich poziomach. Teoretycznie, im jesteś starszy, tym mniejszy powinien być udział akcji w twoim **portfelu inwestycyjnym**. W konsekwencji, młodszych oszczędzających zachęca się do posiadania większego udziału akcji w portfelu i zmniejszania tego udziału z czasem.

Jedną z powszechnie stosowanych zasad mówi, że optymalny udział akcji to 100 (lub 110) minus wiek inwestora.

PORTFEL INWESTYCYJNY

Zbiór posiadanych instrumentów finansowych.

Oprócz obligacji skarbowych i akcji, istnieje wiele innych instrumentów inwestycyjnych, w tym zaawansowane instrumenty finansowe, waluty obce, kryptowaluty, nieruchomości, towary, złoto, diamenty, znaczki pocztowe, rzadkie książki, dzieła sztuki i alkohole - lista ta nie jest ograniczona. Ludzie angażują się w te inwestycje, aby osiągnąć zyski w przyszłości. Zazwyczaj jednak, aby osiągnąć takie zyski, kapitał początkowy musi być znaczny. Ten rodzaj inwestycji wymaga także dużej wiedzy, a ryzyko jest o wiele bardziej złożone niż w przypadku prostych aktywów, takich jak obligacje skarbowe. W efekcie alternatywne formy mogą uzupełniać portfel inwestycyjny, rzadko są dobrym rozwiązaniem dla początkujących.

DODATKOWE ZAGADNIENIA DO ROZWAŻENIA

- Nie ma nic złego w korzystaniu z kredytu bankowego. O ile tylko **dokładnie przeanalizujesz możliwości spłaty kredytu i dokładnie przeczytasz wszystkie warunki umowy**, kredyt bankowy pozwala na sfinansowanie zakupów, które trudno byłoby zrealizować z własnego budżetu domowego.
- Banki oferują możliwość zaciągania kredytów w walutach obcych. W tym przypadku należy pamiętać o zasadzie: **zaciągaj kredyt w walucie, w której uzyskujesz dochody**.

- Jeśli masz [problemy ze spłatą kredytu](#), skontaktuj się z bankiem i spróbuj zawiesić spłatę na dany okres lub zmienić warunki umowy tak, abyś mógł spłacać kredyt. Bank prawdopodobnie umożliwi Ci spłatę kredytu w późniejszym okresie, gdyż również zależy mu również na spłacie zobowiązań klienta.
 - Zakładając lokatę, sprawdź dokładnie, czy twoje środki są [objęte gwarancjami](#) w przypadku upadłości instytucji, której powierzasz środki – tak jest w przypadku banku. Jeśli masz wątpliwości co do produktu finansowego lub instytucji finansowej, możesz sprawdzić informacje u regulatora finansowego w swoim kraju.
 - Kiedy korzystasz z produktów oszczędnościowych pamiętaj, aby zawsze sprawdzać, czy odpowiada on [twoim preferencjom w zakresie horyzontu czasowego i ryzyka](#) oraz zawsze sprawdzaj informacje o produkcie znajdujące się w umowie.
-

Realized with the financial support of the European Union - Erasmus+ project n. 2020-1-IT02-KA203-079758

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Cover photo: Unsplash.com

Find more information on ANGLE: www.angle-cerp.carloalberto.org